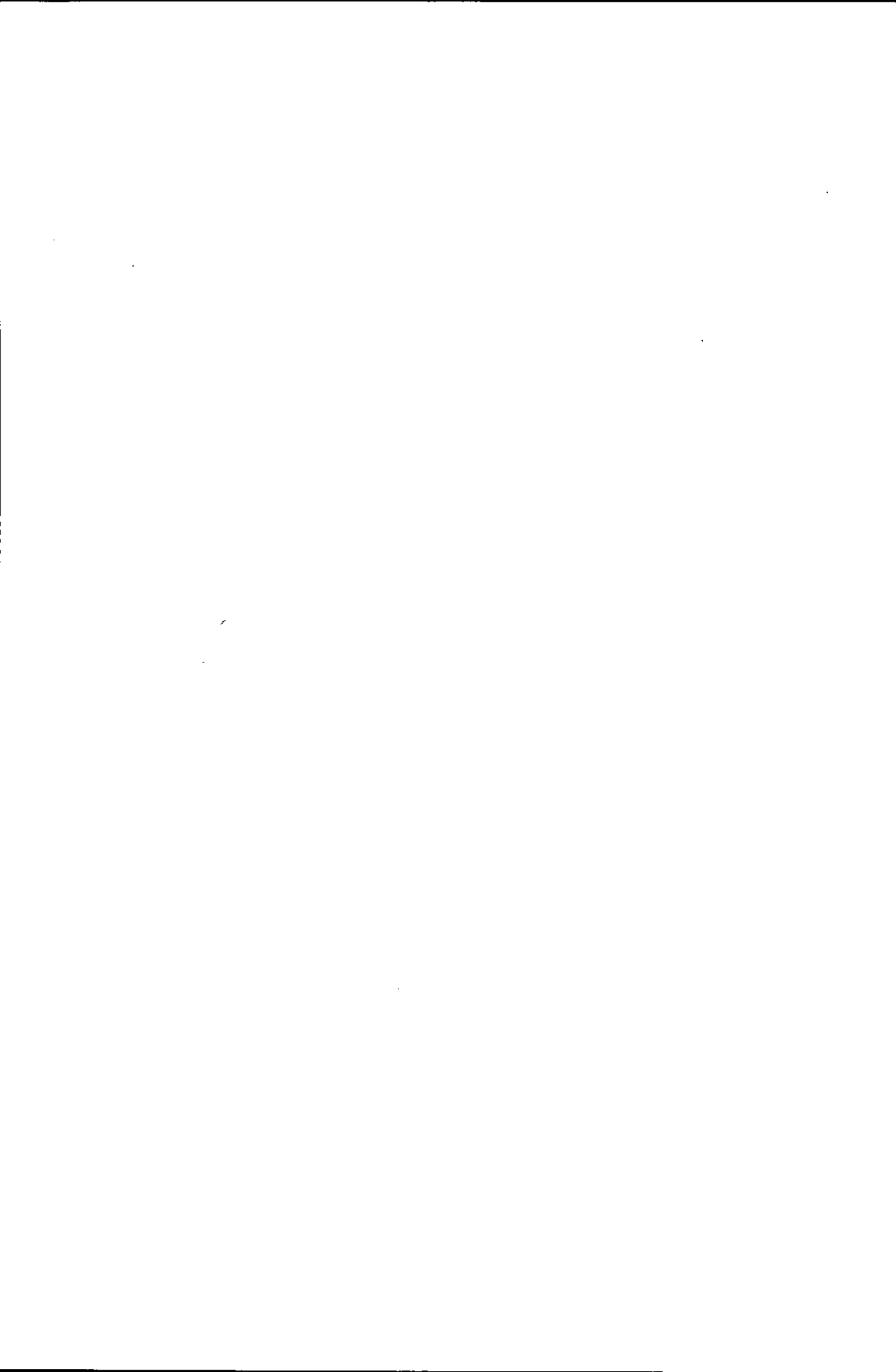

NOTÍCIA DE LLIBRES
I REVISTES

1. NOTÍCIA DE LLIBRES

Klaus Gerteis, *Die deutschen Städte in der Frühen Neuzeit*, Wissenschaftliche Buchgesellschaft, Darmstadt, 1986, 216 pàg.

Força sovint les institucions o, en general, les realitats polítiques i jurídiques són objecte d'estudis primàriats i, doncs, majoritàriament conegudes en els que es poden considerar els seus moments estel·lars. Són fases d'esplendor, moltes vegades conjunturals, quan no són espurneigs fugaços i potser per això més cridaners. Tampoc no és infreqüent en aquests moments la presència d'una normativa més o menys nova —des de la nostra perspectiva actual, avançada—, que així esdevé l'eix d'atenció, sense valorar en molts casos la seva operativitat i abast reals. Tot això fa que, habitualment, el grau de coneixement no és semblant al que es té d'altres fases històriques, evidentment menys trepidants, però d'una transcendència no pas més petita. Ben cert que l'interès minva en general quan es tracta de períodes dilatats, aparentment obscurs, letàrgics.

Precisament la singular longitud d'aquestes fases i l'aparent monotonia i llangor en la successió de fets per ells mateixos irrellevants és allò que fa possible la gestació i el lent desenvolupament de canvis estructurals, conformadors, susceptibles d'afectar la medul·la mateixa d'una institució que més tard es mou amb una nova empenta. A la base de qualsevol canvi, quan no convulsió històrica, hi ha generalment un extens i larvat

procés de transformació del substrat. El seu estudi resulta singularment útil, car, en ser períodes allargassats en la història, s'hi observen amb una més gran nitidesa els diferents elements i components en la seva més real capacitat conformadora i se'n pot valorar amb més exactitud el pes específic.

Les ciutats, com és ben sabut, experimenten a l'occident europeu un moment de singular esplendor a la baixa Edat Mitjana. Després comença un lent període de deterioració i decadència que, tanmateix, en el cas d'Alemanya, sembla que és sobtadament superat a començament del segle XIX en el marc de les reformes que es realitzen sota la direcció de Stein i Hardenberg. Com ja hem dit amb caràcter general, és freqüent que l'espurneig d'una realitat es connecti amb una normativa innovadora i singular; com ho és, sens dubte, en el cas de què ara parlem, la Städteordnung de 19-XI-1808, que, d'altra banda, té una paternitat clarament recognitiva en el baró vom Stein —bé que la redacció material la fessin els seus col·laboradors, sobretot Frey. En la Städteordnung s'ha vist, ja ben format en els seus trets més característics, l'embrió de l'autonomia municipal alemanya —com sostingué Gönnerwein en el seu conegut Tractat de Dret Municipal, del qual hi ha una traducció caste-

llana editada per l'Institut de Estudios de Administración Local—, encara que ja Heffter en el seu excel·lent estudi sobre l'autoadministració alemanya al segle XIX, von Unruh o, molt més recentment, Stober, sense deixar de reconèixer la indubtable transcendència de la reforma, no són tan categòrics i remarquen una certa solució de continuïtat entre aquest moment i la situació actual. Les reformes que en l'Administració local es porten a terme a l'època de Bismarck, en plena revolució industrial, i que deuen a Gneist els seus més sòlids fonaments doctrinals, no tenen una significació menor que les de Stein i, encara que només sigui per la seva proximitat geogràfica i més gran afinitat de l'entorn, ofereixen claus potser més segures per a la comprensió del panorama actual.

La cosa certa és que la Städteordnung, els seus fonaments ideològics i les seves pretensions en l'àmbit polític i jurídic, han donat lloc —desvetllant així mateix l'interès de la doctrina espanyola: Mijares, Nieto, Martín Mateo, García Fernández— a una literatura molt abundosa a Alemanys que, ben sovint, ha pres un to apologetic i acalorat en la defensa de les seves tesis sobre l'encunyament, les influències i les arrels que es poden observar en l'obra de Stein. Els aparatosos treballs de Lehmann o Meier, publicats en el primer terç d'aquest segle, són potser la mostra més significativa d'una polèmica —mai no tancada i per això en bona part abandonada— que es concentra al voltant d'un moment, certament estel·lar, que així suporta una sobrecàrrega d'estudi i atenció que condueix a eclipsar processos anteriors o contemporanis no tan fàcilment individualitzables, però potser més aclaridors. La Städteordnung de Stein només entra en vigor en algunes províncies de Prússia —encara que la generalitzarà la Revidierte Städteordnung de 1831, que per cert conté

unes correccions ben significatives—, Estat amb importants residus feudals que es fan sentir amb prou força en el seu aparat burocràtic i militar. Paral·lelament, al sud d'Alemanya —i d'una manera especial a Baviera, on es destaca la interessant figura del comte de Montgelas—, més obert als corrents liberals i on floreix el primer constitucionalisme germànic, ofereix primerament uns models centralitzats en l'àmbit local que evolucionen cap a suggestives formes de cooperació i associacionisme municipal.

Un dels retrets que des del sud es fan a Prússia és el fet de ser un país colonial, sense Edat Mitjana (Nadler), cosa que naturalment complica la comprensió de la reforma autonomista de Stein i per això s'acreix l'interès que susciten de bell antuvi uns estudis com els que es desenvolupen en el llibre de Klaus Gerteis, professor a la Universitat de Treveris, amb el mèrit singular de la síntesi clarificadora de la història urbana entre els anys 1500 i 1800, període de crisi —no tan profunda, segons l'autor, com tradicionalment s'ha afirmat—, però també de lentes transformacions que acabaran alterant substancialment la fesomia i la significació de les ciutats respecte de l'època medieval. L'obra presenta una panoràmica sencera de la realitat urbana en aquestes tres centúries, que abasta aspectes relatius al desenvolupament econòmic, demogràfic i ordenació de l'espai i presta una atenció preferent al marc polític i jurídic.

Aquest entorn es caracteritza inicialment per la presència d'un dualisme pel que fa als centres de poder supramunicipals: per un costat, el Reich, però per l'altre les senyories territorials (Landesherrschaften) sota el domini dels prínceps i els nobles, tots dos amb prou capacitat —recolzada, el primer, en elements espirituals, la idea de l'imperi i la defensa de la cristiandat, i les segones en la proximi-

tat material del poder— per a mantenir-se en tensa coexistència, però sense que cap dels dos tingui la força necessària per a imposar-se d'una manera hegemònica. Alhora aquesta situació generarà una marcada dualitat en la posició i el règim jurídic de les ciutats en funció del poder al qual es vinculen: l'imperi —Reichstädte, «Liberæ Imperii Civitates»— o bé els prínceps— Territorialstädten.

En el llarg període estudiat per Gerteis s'esdevé en general un lent però ben perceptible procés de deteriorament de l'autonomia urbana. Dels diferents plans en què aquesta es produeix, fonamentalment en podríem destacar tres.

En primer lloc, cal tenir en compte una realitat que, per prosaica que pugui semblar-nos i encara que no lligui amb les visions romàntiques de la vida municipal, no deixa de ser ben constatable aleshores i ara: la inviabilitat de l'autonomia sense la necessària cobertura financera. Els deutes contrets durant la guerra dels trenta anys se saldaren en molts casos amb la total submissió al poder dels prínceps quan la pau de Westfàlia va posar de manifest la incapacitat de l'imperi per a sotmetre aquests darrers d'una manera real i efectiva.

Per altra banda, es prenen en consideració les concepcions doctrinals que defensen destacats juristes d'aquella època, concepcions que, en sintonia amb J. Bodin i recolzant en la sòlida carcassa tècnica del dret romà, actuaran a favor dels poders superiors i en contra dels considerats particularismes urbans. Així és com es gesta la doctrina —desenvolupada en la ingent obra de J.J. Moser— del «gemeinen Bester», del bé comú, entès com el bé general —tan acostada a algunes expressions dels nostres textos legals ara vigents—, la consecució del qual incumbeix al príncep i que justificarà la seva determinant intervenció en l'àmbit ciutadà. El Codi prussià (Allgemeine

Landrecht) de 1794 confirmarà aquests plantejaments en catalogar les ciutats com a institucions estatals que, sota la forma de corporació, tendeixen a la consecució de fins estatals.

Aquesta afirmació del príncep en l'era absolutista anirà acompanyada del desenvolupament d'una burocràcia professional que destacarà alguns elements en les ciutats, car intervindrà prioritàriament en la seva administració financera, font d'ingressos no gens menyspreable en uns Estats la consolidació dels quals en les ordenades absolutistes d'aquella època reclama immenses despeses per a la formació i el sosteniment de la seva columna vertebral: un aparat burocràtic independent dels estaments i un exèrcit permanent.

Aquest procés d'erosió de l'autonomia municipal afectarà igualment les Reichstädte —de les cent cinc que tenien aquesta condició, només Ausburg, Bremen, Frankfurt, Hamburg, Lübeck i Nuremberg conservaran un estatut d'autonomia real a començament del segle XIX— i les Territorialstädte que, segons Gerteis, quedaran així equiparades en allò que es podria qualificar els seus perfils externs. Però, a més, en l'organització i la distribució internes de poder de les primeres —singularitzades en aquest punt per un model representatiu de mena democràtica— es produirà una evolució transcendent.

L'organització d'aquestes ciutats se centrava generalment en el Rat o Consell, que era la representació directa de la comunitat municipal i, alhora, l'autoritat superior en l'àmbit administratiu. Aquestes dues funcions s'aniran diferenciant gradualment i per a les segones, merament executives, serà molt freqüent la formació d'un Rat reduït —semblant a una comissió permanent—, amb membres vitalicis, que tendirà a ser monopolitzat pel patriciat urbà i a deslligar-se de

responsabilitats enfront del Rat general, cada vegada més rarament convocat. En la tutela preferent dels seus propis interessos de classe, aquest patriciat no tindrà cap inconvenient a pactar amb

el príncep, el qual, d'aquesta manera, anirà enfortint la seva posició sobre les ciutats.

José Esteve Pardo

José M. Baño León, *Las Comunidades Autónomas en la Comunidad Europea*. València, Generalidad Valenciana, 1987, 117 pàg.

Aquest llibre és una nova mostra de l'interès que té el seu autor pels temes que se susciten en relació amb el Títol VIII de la Constitució. Nova mostra perquè ja n'havia donat prova en la seva excel·lent tesi doctoral —segons sembla, d'imminent publicació—, així com en uns articles apareguts al núm. 54 de la REDA.

L'obra s'inscriu en la línia de reflexió que sorgeix a partir del desplaçament successiu —centrífug i centrípet— que ha experimentat el poder a Espanya com a conseqüència de la creació de les Comunitats autònomes i de la posterior entrada en la Comunitat Europea, fenomen que ja remarcà aleshores García de Enterría i els vèrtexs del qual són la Comunitat Europea, l'Estat i les Comunitats autònomes.

El llibre és el fruit madur de l'aprofitament amb què el seu autor ha viscut dos anys a la República Federal d'Alemanya, becat per la Fundació March; allí existeix un problema similar amb els Länder, com a Itàlia passa amb les Regions. Això no obstant, les solucions a què s'ha arribat en un cas i en l'altre denoten l'avanç alemany sobre Itàlia —com ho remarca Muñoz Machado— i fan més interessant aquest treball, que hom pot considerar com el d'un observador de les qüestions que se susciten a l'Estat de les autonomies, però contemplades des de l'experiència d'un altre país membre de la Comunitat Europea.

El simple repàs de l'índex o —fins i tot— dels títols dels cinc capítols en què s'estructura l'obra permet de veure com n'és, de complet, aquest treball, la part més interessant del qual, crec jo, és la sistematització del model alemany en cada una de les diferents situacions que es plantejen (participació de les Comunitats autònomes en els òrgans comunitaris; la indirecta en les decisions i l'aplicació del dret comunitari per les Comunitats autònomes), model que és objecte de valoració i confrontació amb la realitat espanyola, especialment pel que fa a la participació «ascendent» i «descendent» —emprant així la terminologia inventada per Muñoz Machado— de les Comunitats autònomes en els afers comunitaris (capítols tercer i quart). En el primer cas, l'autor es decanta per la fórmula del conveni per tal d'institucionalitzar la col·laboració entre les Comunitats autònomes i l'Estat, bé que no sense destacar que l'heterogeneïtat competencial i la configuració del Senat constitueixen uns obstacles seriosos.

Això no obstant, l'autor sembla realçar el capítol cinquè, dedicat a l'espinós tema del compliment del Dret comunitari per les Comunitats autònomes, en realitat, a la garantia estatal d'aquest compliment, car assenyala (pàgina 98) que s'ha estudiat més l'aspecte repressiu que no pas els supòsits en què es pot produir la violació. En realitat, les raons que invoca —desconfiança europea i nacional

davant la participació dels ens regionals i absència de casuística en aquesta matèria— semblen raonables. Coherent amb aquest punt de vista —encara que també pel convenciment que les mesures coactives o preventives són de realització difícil i utilitat escassa—, proposa l'aprofundiment en la cooperació entre l'Estat i les Comunitats autònomes com el mitjà idoni per a aconseguir la uniformització legislativa i reglamentària, aspiració europeïsta a la qual s'ha d'arribar amb la col-

laboració de l'Estat i les Comunitats autònomes.

En fi, es tracta d'una publicació breu —en la forma, bé que no en el contingut— i interessant, la temàtica de la qual, encara que no ha estat abordada frontalment pel poder polític, és latent des de l'ingrés d'Espanya a la Comunitat Europea. Tot això fa que en sigui recomanable la lectura.

Ignacio Sevilla Merino

